

6. Trh práce

Na trhu práce postupně docházelo k částečnému ochlazení, nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou se zmírnila. Situace na úrovni jednotlivých odvětví či podniků se ale lišila.

Přetrvávající stagnace tuzemské ekonomiky se s určitým zpožděním během loňského roku postupně projevovala i na trhu práce. Ve 2. pololetí se zaměstnanost mezikvartálně začala snižovat, s problémy se potýkal zejména průmysl. Nezaměstnanost včetně té dlouhodobé mírně rostla a současně lehce klesala nabídka volných míst, zejména méně kvalifikovaných. Narůstala velikost potenciální pracovní rezervy (z řad neaktivních osob), ta ovšem stále zůstávala omezená. Pozitivní impuls pro pracovní trh představovala postupná integrace ukrajinských uprchlíků, byť nemálo z nich pracuje na místech, na nichž plně nevyužívají svou kvalifikaci. Podniky ve snaze optimalizovat výrobní náklady stále intenzivně poptávaly zahraniční pracovníky i z dalších mimoevropských zemí. Řada odvětví zejména ve službách se stále rozvíjela a vytvářela nová pracovní místa také pro pracovníky s vyšší kvalifikací. Odlišná situace v jednotlivých odvětvích se projevuje v různorodém růstu mezd. Jeho tempo však celkově během roku mírně sláblo. Díky znatelné dezinflační tendenci v ekonomice se však meziroční pokles kupní síly mezd výrazně zmírnil a v několika významných odvětvích byl ve 4. čtvrtletí již registrován meziroční růst reálných výdělků.

Mezikvartální růst zaměstnanosti se ve druhé polovině loňského roku zastavil.

V 1. pololetí 2023 se celková zaměstnanost¹ v tuzemské ekonomice mezikvartálně ještě mírně zvyšovala a fyzický počet pracovníků vystoupal na rekordní úroveň (5,51 mil.). Ve zbývajících částech roku došlo k mírnému útlumu – zaměstnanost postupně klesla v obou navazujících kvartálech (o 0,7 %, resp. o 0,1 %)², ubylo zaměstnanců i sebezaměstnaných. Na ochlazení pracovního trhu se podílely zejména průmysl a váhově významná odvětví služeb – obchod a doprava, vedle toho se zastavil růst poptávky po pracovnících ve stavebnictví. Navzdory tomu zůstal celkový počet zaměstnaných zřetelně nad úrovní z konce konjunkturního roku 2019 (+61 tis.), z velké části díky rozvoji veřejných služeb.

Za celý rok zaměstnanost mírně vzrostla. Přibýlo zaměstnanců i sebezaměstnaných.

Za celý loňský rok se zaměstnanost zvýšila o 0,8 %³ (z toho ve 4. čtvrtletí o 0,4 %). Nová pracovní místa vznikala tradičně hlavně v zaměstnaneckých pozicích, zejména v oblastech s vyššími nároky na kvalifikaci pracovníků. Nejvíce jich přibýlo ve veřejných službách (+20 tis.)⁴, které postupně reagovaly na růst poptávky související zejména s dlouhodobějšími změnami ve věkové skladbě populace. Relativně nejvyššího růstu ovšem docílily profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti (2,2 %), proti roku 2022 v nich absolutně přibýlo 8 tis. zaměstnanců. V informačních a komunikačních činnostech, které v poslední dekádě patřily mezi nejrychleji rostoucí oblasti služeb, se loni růst počtu zaměstnanců zmírnil na 1,7 % (na konci roku fakticky jen stagnoval). Jen k minimálnímu růstu došlo v uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (+0,3 %), přesto zde stavy zaměstnanců mírně převyšovaly úroveň z roku 2019. Rozvoj digitalizace se odráží v postupném snižování pracovních míst v peněžnictví a pojišťovnictví, stavy zaměstnanců zde tak klesaly čtvrtý rok v řadě. Mimo služby se po většinu loňského roku udržovala relativně vysoká poptávka po pracovnících ve stavebnictví. Zaměstnanců zde loni přibýlo o 2,1 %, jejich počet rostl třetí rok v řadě rychleji než v celé ekonomice. Naopak ve zpracovatelském průmyslu se vlivem silných nákladových tlaků i vážnoucí zahraniční poptávky projevilo postupné zhoršování situace

Zaměstnanců přibýlo nejvíce ve vzdělávání, zdravotní a sociální péči, dařilo se i většině dalších služeb. Naopak ve všech významnějších oborech zpracovatelského průmyslu došlo k poklesu.

¹ Údaje o zaměstnanosti vycházejí z pojetí národních účtů. Jsou vyjádřeny ve fyzických osobách a očištěny o sezónní vlivy. Na rozdíl od údajů z podnikové statistiky či z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) zahrnují např. i odhad vlivu šedé ekonomiky.

² V EU i samotné eurozóně mírný růst celkové zaměstnanosti loni pokračoval (ve 3. čtvrtletí činil mezikvartálně 0,2 %, ve 4. čtvrtletí 0,3 %). Horší výsledky průmyslu vyvažovaly služby – hlavně informační a komunikační činnosti, finančníctví a podnikové i veřejné služby.

³ Zaměstnanost v ČR tak rostla opět pomaleji než v EU. V celé Unii se loni počet pracovníků meziročně zvýšil o 1,2 %, z jednotlivých států pak nejvíce na Maltě (o 6,5 %), v Irsku (5,4 %), Estonsku a Španělsku (shodně o 3,2 %). Německo vykázalo podobný růst jako ČR (0,7 %). Poměrně slabý růst registrovaly i další středoevropské ekonomiky – Slovensko (0,3 %), Maďarsko (0,2 %) a rovněž Polsko (+0,1 %), kde ovšem počet pracovníků svižně rostl v roce 2022 (+3,9 %). V Rumunsku, jako v jediné členské zemi, se loni zaměstnanost snížila (o 0,9 %).

⁴ Zahrnují odvětví Veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče.

zaměstnanců a zejména energeticky náročné obory stále častěji přistupovaly k rušení pracovních míst⁵ (v celém odvětví jich tak loni ubylo o 1,1 %).

K oživení drobného podnikání došlo napříč všemi hlavními odvětvími.

Po delší době se ve vývoji zaměstnanosti příznivě promítlo oživení podnikatelské činnosti. Stavby sebezaměstnaných⁶ loni vzrostly o 2,4 % (nejvíce po roce 2010), zejména díky profesním, vědeckým, technickým a administrativním činnostem (+2 tis.). Relativně nejvíce jich pak přibýlo i v informačních a komunikačních činnostech (+8 %) a finančnictví (+5 %), a to vlivem nižší loňské základny či možným „přechodem“ ze zaměstnaneckého postavení. Aspoň mírný růst počtu drobných podnikatelů však nastal ve všech hlavních odvětvích. I tak zůstal ve 4. čtvrtletí 2023 jejich počet stále citelně pod úrovní z roku 2019 (–5 %, –36 tis. osob)⁷.

Rostl počet specialistů, přibývalo zaměstnaných žen.

Výše uvedené odvětvové posuny se promítly do změny profesní skladby všech pracujících. Dle údajů z VŠPS se loni ve 4. čtvrtletí významněji meziročně zvýšil počet specialistů (+69 tis.), ale i řemeslníků a opravářů (+33 tis.). Ubylo hlavně úřednických pozic (–62 tis.), což může souviset s postupující digitalizací ve finančnictví, obchodu i ve veřejné správě. Měnily se i další strukturální charakteristiky – z rozvoje služeb profitovaly ve větší míře ženy. Jejich míra zaměstnanosti (ve věku 15 až 64 let) meziročně vzrostla o 0,7 p. b. (na 68,8 %), u mužů se naopak snížila o 0,8 p. b. (na 81,5 %). I tak stále patřila zaměstnanost mužů v ČR spolu s Nizozemskem (85,9 %) a Maltou (85,5 %) v rámci zemí EU k nejvyšším.

Počet cizinců v zaměstnaneckém postavení vystoupal na konci roku na 824 tis. Na jeho meziročním přírůstku se z poloviny podíleli Ukrajinci. Zrychlil příliv pracovníků z některých asijských států.

Dlouhodobě omezený rezervoár volných pracovních sil v Česku i sílící tlak firem na optimalizaci výrobních nákladů sytily rostoucí poptávku tuzemských zaměstnavatelů po pracovnících ze zahraničí. Snadnějšímu zaměstnávání cizinců pomáhají legislativní změny snižující administrativní náročnost v této oblasti. Dlouhodobý růst přílivu zahraničních pracovníků do Česka tak pokračoval i v roce 2023. Na jeho konci bylo na MPSV registrováno 824 tis. cizinců v zaměstnaneckém postavení (meziročně o 31 tis. více), cizích státních příslušníků s živnostenským oprávněním v Česku⁸ evidovalo MPO 118 tis. (+6 tis.). V obou případech sice došlo loni ve srovnání s rokem 2022 k citelnému zpomalení růstu, to však lze z velké části přičíst bezprecedentní uprchlické vlně z Ukrajiny, jež vrcholila právě předloni⁹. Přesto i za loňský rok přispěli k vyššímu počtu cizinců v roli zaměstnanců celou polovinou Ukrajinci (+15,7 tis., z toho ženy +9,2 tis.), z dalších „třetích zemí“ pak Filipinci (+2,4 tis., jejichž počet vzrostl meziročně o polovinu), Indové (+1,2 tis.) a Turci (+1,1 tis.). Ze států EU přibýlo významně pouze Slováků (+2,8 tis, relativně ale jen o 1,3 %), naopak občanů Rumunska a Bulharska mírně ubylo druhý rok v řadě.

Proti rychlejšímu růstu odpracovaných hodin působilo častější využívání zkrácených pracovních úvazků, zejména ve službách.

Celkový počet odpracovaných hodin v ekonomice se loni téměř vrátil na úroveň z roku 2019. Meziročně se zvýšil o 0,6 % (srovnatelně jako celková zaměstnanost, po celý rok 2022 přítom odpracovaná doba výrazně předbíhala tempo růstu zaměstnanosti). Proti svižnějšímu růstu odpracované doby loni působilo rozšiřování zkrácených pracovních úvazků (související s rostoucí zaměstnaností žen podpořenou uprchlickou vlnou i nově zavedeným daňovým zvýhodněním zkrácených úvazků)¹⁰. Růst odpracované doby

⁵ Z podnikových statistik plyne, že ve výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků se evidenční počet zaměstnanců meziročně snížil o 3,4 %. Mírnější pokles nastal i ve všech ostatních váhově významnějších průmyslových oborech, včetně výroby motorových vozidel (–0,4 %).

⁶ Z detailnějších údajů z VŠPS plyne, že počet zaměstnavatelů (podnikatelů se zaměstnanci) se loni meziročně nepatrně snížil (a pokračoval tak v nepříznivém trendu trvajícím od roku 2019). Tato početně méně významná skupina podnikatelů je v metodice národních účtů řazena do kategorie zaměstnanců.

⁷ Ve zpracovatelském průmyslu a také v odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství jich za poslední čtyři roky ubylo bezmála desetina. Naopak znatelně nad svou předkrizovou úroveň se nacházely počty sebezaměstnaných pouze v informačních a komunikačních činnostech (+10 %), mírně (do 2 %) potom ve stavebnictví a v oblasti nemovitostí.

⁸ Mezi nimi se ve srovnání s cizinci v zaměstnaneckém postavení častěji vyskytují lidé v Česku dlouhodobě usazení (např. Vietnamci).

⁹ Po odečtení všech ukrajinských občanů se za loňský rok zvýšil počet cizinců v postavení zaměstnanců o 15,0 tis. (v letech 2022 a 2021 pak o 16,7 tis., resp. 22,0 tis.). Růst u živnostníků činil za rok 2023 analogicky 3,2 tis. a rovněž v předchozích dvou letech se pohyboval mezi 3 a 4 tisíci.

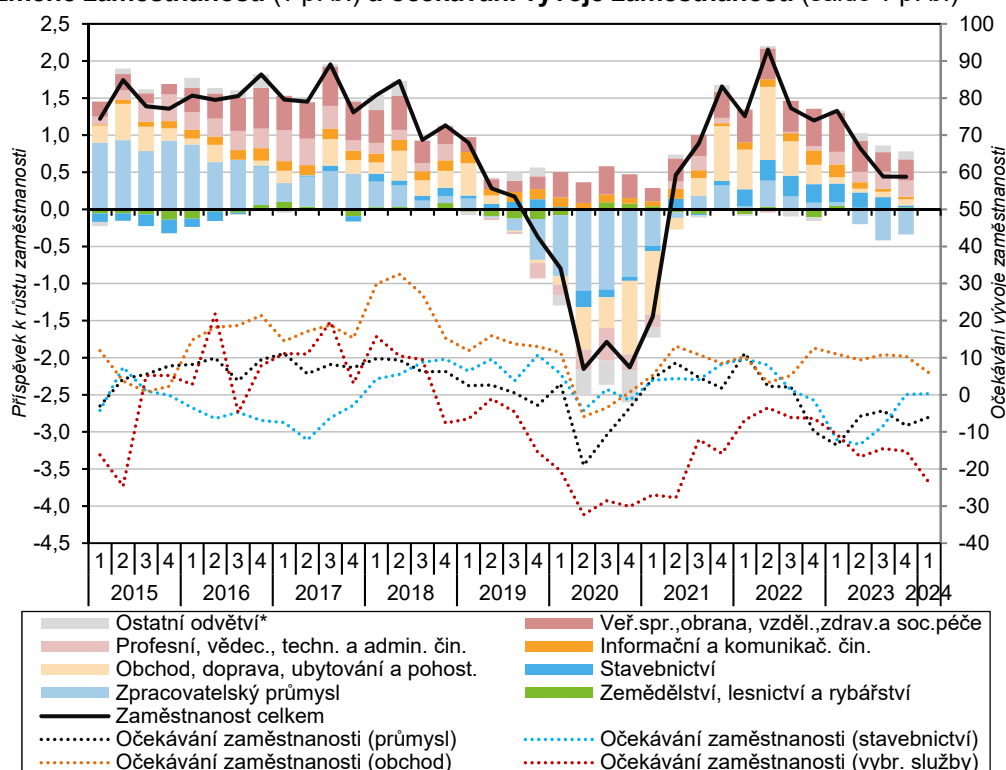
¹⁰ Dle údajů z VŠPS za 4. čtvrtletí 2023 pracovalo v ČR mezi ženami ve věku 15 a více let na zkrácené úvazky rekordních 13,7 %. To je meziročně o 1,7 p. b. více (spolu se Slovenskem jde o nejvýraznější nárůst v rámci EU). Zastoupení těchto úvazků v ČR je ovšem stále v evropském kontextu nízké. V EU dosahovalo (29,6 %), z toho v eurozóně (34,4 %).

významněji předbíhal dynamiku zaměstnanosti jen ve zpracovatelském průmyslu, ve většině odvětví služeb tomu bylo naopak.

Hodinová produktivita práce se meziročně mírně snížila podruhé v řadě. Ve srovnání s úrovní z roku 2019 ale nezaostávala.

Hodinová produktivita práce¹¹ v celé ekonomice loni meziročně mírně poklesla (o 1,0 %) a snižovala se druhý rok v řadě. V obou případech stála za nepříznivým vývojem produktivita v těžebním průmyslu a energetice, která jen za loňský rok klesla skoro o pětinu. Mírněji se loni snížila produktivita ve váhově významném uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství (-1,6 %), lehký pokles ale nastal ve většině odvětví služeb. Naopak ve zpracovatelském průmyslu se produktivita zvyšovala třetí rok v řadě (loni o 2,2 %), ještě déle pak trval pozitivní vývoj v informačních a komunikačních činnostech – loňský růst činil 3,8 % a byl nejvyšší ze všech hlavních odvětví. Navzdory nepříznivému vývoji v posledních dvou letech loňská produktivita práce v tuzemské ekonomice prakticky nezaostala za úrovní z konjunkturálního roku 2019 (-0,1 %). Růst produktivity ve zpracovatelském průmyslu (+7 %), informačních a komunikačních činnostech (+17 %) a finančnictví (+21 %) v tomto období tak kompenzoval poklesy v celém primárním sektoru ekonomiky, stavebnictví či v oblasti nemovitostí.

Graf č. 14 Celková zaměstnanost (meziročně v %), příspěvky odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v p. b.) a očekávání vývoje zaměstnanosti (saldo v p. b.)

* Těžba a energetika; Peněžnictví a pojišťovnictví; Činnosti v oblasti nemovitostí; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
Poznámka: Saldo očekávání vyjadřuje rozdíl v p. b. mezi kategoriemi růst versus pokles zaměstnanosti v nejbližších třech měsících. Údaje jsou sezónně očištěny a vztahují se k druhému měsíci daného čtvrtletí.
Zdroj: ČSÚ (národní účty), Eurostat (konjunkturální průzkumy).

Očekávání podniků v oblasti zaměstnanosti se na přelomu let 2023 a 2024 zhoršila. Mírný optimismus si udržovaly obchod a stavebnictví.

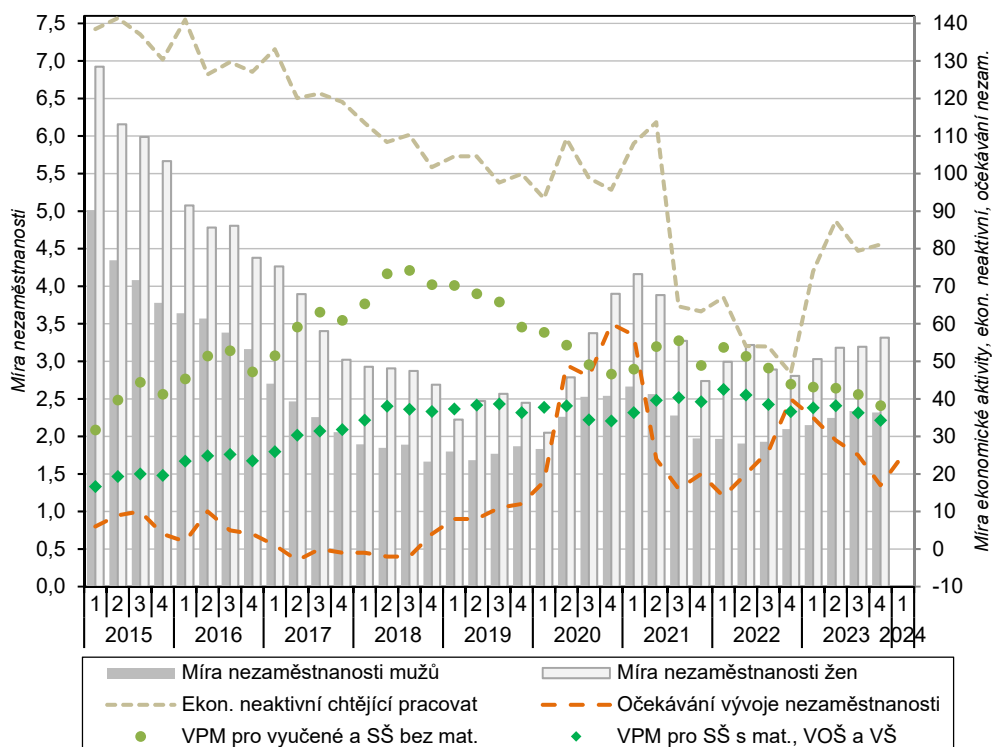
Krátkodobá očekávání podniků v celé ekonomice v oblasti zaměstnanosti se od loňského února (kdy klesla na dvouleté minimum) dočasně stabilizovala. S blížícím se koncem roku se bohužel opět začala zhoršovat, zejména ve službách i obchodu. V únoru 2024 byla očekávání nejslabší od vrcholu pandemie (březen 2021). Pesimismus převládá zejména ve službách, kde v tříměsíčním horizontu uvažovalo o propuštění pracovníků 35 % podniků, v obchodě a průmyslu shodně 13 %. Situace na úrovni dílčích odvětví v rámci průmyslu

¹¹ Jde o hrubý domácí produkt (ve stálých cenách roku 2015) na 1 hodinu odpracovanou zaměstnanými osobami v celé ekonomice. Na úrovni hlavních odvětví je místo HDP použita hrubá přidaná hodnota.

i služeb se odlišovala¹². Jediné z hlavních odvětví, kde se očekávání meziročně zlepšila, bylo stavebnictví – o propuštění uvažovalo jen 8 % firem (nejméně za poslední 1,5 roku), 12 % podniků oproti tomu plánovalo navyšovat zaměstnanost. Vlivem zhoršování celkových ekonomických výhledů i silného přílivu osob z Ukrajiny na tuzemský pracovní trh klesal v některých klíčových odvětvích podíl podniků, pro něž představuje nedostatek pracovní síly jednu z významných růstových bariér – nejvíce v průmyslu. Na druhou stranu ve stavebnictví šlo stále o nejvýznamnější bariéru limitující zde zhruba polovinu firem.

Graf č. 15 Obecná míra nezaměstnanosti (v %, věk 15 až 64 let), ekonomicky neaktivní osoby chtějící pracovat* (v tis.), volná pracovní místa (v tis.) a očekávání vývoje nezaměstnanosti ze strany domácností (v p. b.)**

Pozn.: Míry nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny. VPM = volná pracovní místa (stav na konci čtvrtletí)

*Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají, ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.

**Sezónně očištěné saldo očekávání nezaměstnanosti v nejbližších 12 měsících (rozdíl mezi procentuální četností odpovědí domácností, růst a pokles vyjádřený v procentních bodech). Vztahuje se k prostřednímu měsíci daného čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ (VŠPS, konjunkturální průzkum), MPSV (volná pracovní místa registrovaná na úřadech práce v ČR)

Obecná míra nezaměstnanosti se mírně zvyšovala. V lednu 2024 dosáhla nejvýše za poslední dva a půl roku.

Obecná míra nezaměstnanosti¹³, která po většinu roku 2022 stagnovala blízko historického minima, se vloni začala mírně zvyšovat. Tento trend pokračoval i na počátku letošního roku. V únoru činila nezaměstnanost rovná 3 %¹⁴ (nejvíce za poslední dva a půl roku), u mužů 2,5 % a žen 3,6 %. Nezaměstnanost mírně vzrostla meziměsíčně (+0,2 p. b.) i meziročně

¹² Převažující negativní očekávání zaměstnanosti vyjádřily (dle šetření z února 2024) podniky ve dvou třetinách průmyslových oborů – jak v energeticky náročných (hutnictví, výroba stavebních materiálů, kovodělný, chemický a papírenský průmysl), tak ve strojírenství a subdodavatelských oborech pro automobilový průmysl (elektrotechnika, gumárenství, plastikářství) či v řadě vesměs menších oborů, jejichž odbytí závisí z velké části na spotřebě domácností (nábytkářský, oděvní, nápojový a potravinářský průmysl). Naopak mírně pozitivní výhledy přetrvávaly ve výrobě dopravních prostředků, dále ve farmacii, ostatním průmyslu či opravě a instalaci strojů a zařízení.

Ve službách převažovala negativní očekávání v polovině dílčích odvětví. Nejvíce byla patrná v peněžnictví, telekomunikacích a pozemní dopravě, dále ve většině administrativních a podpůrných činnostech, ve vydavatelských činnostech či v reklamě. Naopak u řady jiných podnikových služeb (právní a účetnické činnosti, architektonické a inženýrské činnosti, pracovní agentury) či v oblasti programování, pojišťovnictví a ostatních finančních činnostech, kurýrních činnostech, pohostinství, ubytování, letecké dopravy a skladování podniky očekávaly spíše vyšší zaměstnanost.

¹³ Není-li uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje o mírách nezaměstnanosti z VŠPS (dle metodiky ILO) a jsou očištěny o sezónní vlivy.

¹⁴ Nižší celkovou míru nezaměstnanosti (osob ve věku 15–74 let) než v tuzemsku (3,0 %) vykázala v lednu 2024 jen Malta (2,6 %), srovnatelnou Polsko (2,9 %) a Německo (3,1 %). Nezaměstnanost meziročně vzrostla ve dvou třetinách členských států – nejvíce v Estonsku (z 5,2 na 7,0 %), dále v Dánsku, Litvě a Švédsku (shodně zhruba o 1 p. b.). Naopak pokles nastal hlavně v zemích s tradičně vyšší nezaměstnaností – ve Španělsku (z 13,0 na 11,6 %), v Řecku (z 11,3 na 10,4 %) a Itálii (ze 7,9 na 7,2 %), mírněji (o 0,5 p. b.) se snížila v Portugalsku, Chorvatsku a na Slovensku. Míra nezaměstnanosti mladých (do 25 let) v EU měla loni od jara spíše mírně vzestupný trend, na konci roku pak kolísala. V lednu 2024 čítala v Unii 14,9 % (meziročně +0,8 p. b.), v Česku 8,1 %, což byla třetí nejnižší hodnota po Německu (5,7 %), Maltě (7,8 %). Opačně tomu bylo ve Španělsku (28,6 %), přes 20 % nezaměstnaných mezi mladými hlásily Švédsko, Portugalsko, Řecko, Itálie a Lucembursko. Meziročně se situace mírně zlepšila zejména v Řecku (pokles o 4 p. b.), zhoršila pak hlavně v Bulharsku (+7 p. b.), Litvě (+4 p. b.) či Švédsku a Finsku.

(+0,4 p. b.), srovnatelně u mužů i žen. Rychleji se zvyšoval počet dlouhodobě nezaměstnaných (na meziročním přírůstku všech nezaměstnaných osob se ve 4. čtvrtletí 2023 podílel více než polovinou), a to zejména mužů, což může souviset s obtížnou situací v průmyslu. Z celkového počtu nezaměstnaných (133 tis.) však tvořili lidé, kteří byli bez práce déle než rok, stále méně než třetinu (srovnatelně jako v roce 2019). Také údaje o uchazečích o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (ÚP) naznačují mírné ochlazení na pracovním trhu¹⁵. To podtrhuje i fakt, že po celý loňský rok meziročně narůstala velikost potenciální pracovní rezervy – počet ekonomicky neaktivních práci nehledajících, ale chtějících pracovat přesáhl ve 4. čtvrtletí 80 tisíc¹⁶.

Počet volných pracovních míst v ekonomice se mírně snižoval.

Počet volných pracovních míst v nabídce ÚP meziročně klesá již více než 1,5 roku. Na konci ledna bylo evidováno 267 tis. míst¹⁷, meziročně o 5 % méně (nabídka míst druhý měsíc v řadě převýšila počet registrovaných uchazečů o práci). Za poklesem stály hlavně nízkokvalifikované pozice, relativně nejvíce ovšem ubylo míst pro středoškoláky – bez maturity (o 13,4 %) i s maturitou (o 11,7 %). Naopak počet míst pro uchazeče s terciárním vzděláním meziročně stagnoval (na 14,9 tis.). Z pohledu kvalifikačních tříd zaměstnání měl pokles volných míst spíše plošný charakter. Obavy lidí z růstu nezaměstnanosti (vyjádřené v rámci konjunkturálních šetření) se navzdory slabému výkonu ekonomiky od počátku loňského roku snižovaly. Teprve na přelomu let 2023 a 2024 se mírně zvýšily, zůstaly však zhruba na úrovni dlouhodobého průměru.

Obavy lidí z vývoje nezaměstnanosti po většinu loňského roku slably.

Růst průměrných mezd během roku zvolňoval, což souviselo s přetrvávajícím slabým výkonem ekonomiky.

Průměrná hrubá nominální mzda (na zaměstnance, při zohlednění délky úvazku) vystoupala loni ve 4. čtvrtletí na 46,0 tis. korun. Meziročně vzrostla o 6,3 %, mzdové tempo během loňského roku plynule mírně ochabovalo (v 1. čtvrtletí činilo 8,8 %). Sezónně očištěná mzda byla mezikvartálně vyšší o 1,5 %, i zde je během loňska patrné lehké zpomalování související s přetrvávajícím slabým výkonem ekonomiky doprovázeným nárůstem nezaměstnanosti. Mzdový růst v ekonomice tlumila i sílící potřeba úspor v rozpočtové sféře¹⁸, střídmejší navyšování minimálních mezd¹⁹ i rostoucí počet zahraničních pracovníků ze „třetích zemí“. Ti nezřídka pracují na nízkokvalifikovaných pozicích a jejich výdělků tudíž zpravidla nedosahují úrovně občanů ČR. Naopak ve směru růstu nominální mzdy stále působila dosud relativně vysoká poptávka podniků po pracovní síle v některých odvětvích či zvýšený tlak zaměstnanců (pramenící také z napjatých rodinných rozpočtů vlivem doznívajícího vysokého růstu cen některých základních položek spotřebního koše).

Pokles reálné mzdy byl svou hloubkou i délkou unikátní. Aktuální výše mzdy odpovídala reálné úrovni z 1. čtvrtletí 2018.

S ohledem na dezinflační tendence v ekonomice se meziroční pokles kupní síly průměrné mzdy během loňského roku mínil, když ve 4. čtvrtletí činil pouze 1,2 %. Kupní síla výdělků ovšem meziročně klesla již devátý kvartál v řadě. Bezprecedentní je kromě délky i celková hloubka poklesu za toto období (blížila se 10 %). V mezičtvrtletním pohledu však po většinu loňského roku již docházelo k růstu kupní síly mezd, neboť cenová hladina se v tomto pohledu již stabilizovala. I tak výše reálné mzdy (po sezónním očištění) ve 4. čtvrtletí 2023 odpovídala pouze úrovni z 1. čtvrtletí 2018, podobně lze ovšem říct také u analogického srovnání reálné produktivity práce (při vyjádření na zaměstnanou osobu)²⁰. Mzdový vývoj po

¹⁵ Dle údajů MPSV činil letos na konci února sezónně neočištěný podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 až 64 let na obyvatelstvu stejného věku 4,0 % (muži 3,7 %, ženy 4,2 %). Lednová nezaměstnanost se sice nachází na tříletém maximu, nárůst je však jen velmi mírný (v kumulaci +0,4 p. b.). Nejvyšší nezaměstnanost sužovala okresy Karviná (8,2 %), vysoká byla též na Bruntálsku (7,9 %) a také Mostecku (7,6 %), kde meziročně vzrostla ze všech okresů nejvíce (+0,7 p. b.).

¹⁶ Pouze necelá pětina z tohoto počtu je ovšem schopna bezprostředně do práce nastoupit. Významnou část pracovních rezerv totiž tvoří studenti a ženy na rodičovské dovolené.

¹⁷ Ne všechny nabídky volných pracovních pozic v evidenci ÚP lze ovšem považovat za aktuální. Pouze 45 % z celkového počtu míst (272 tis.) bylo na konci 4. čtvrtletí 2023 inzerováno méně než půl roku. Počet volných pracovních míst (na základě šetření v podnicích) na experimentální bázi zjišťuje od roku 2020 i ČSÚ. Ve 4. čtvrtletí 2023 byl takto odhadnut počet volných míst v ČR na 91,5 tis. Jejich počet se meziročně snížil o 6 %, když klesl třetí kvartál v řadě. Na tomto poklesu se nejvíce podílel zpracovatelský průmysl.

¹⁸ Výjimkou bylo odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení. Od 1. září 2022 došlo k 10% navýšení platových tarifů u zaměstnanců spadajících pod služební zákon. Od ledna 2023 se zvýšily i platové tarify u vojáků a příslušníků bezpečnostních sborů (o 10 %).

¹⁹ Od ledna 2023 došlo k navýšení minimální mzdy o 6,8 % (srovnatelně jako v předchozím roce). Na rozdíl od praxe z minulých let však nebyl posun minimální mzdy doprovázen zvýšením hranice u tzv. zaručených mezd (ta loni vzrostla jen v osmé, kvalifikačně nejvyšší kategorii prací, v níž ale minimální mzdu patrně pobírá jen zlomek zaměstnanců).

²⁰ Reálná produktivita práce na 1 pracovníka v celé ekonomice byla na konci roku 2023 ve srovnání s 1. čtvrtletím 2018 vyšší jen o 3,3 %.

většinu roku 2023 představoval rozhodující faktor snížení celkové kupní síly tuzemských domácností²¹.

Ve 4. čtvrtletí rostly mzdy relativně nejvíce v ubytování, stravování a pohostinství, absolutně nejvíce pak v oblasti IT.

Relativně nejvíce si v průměru loni ve 4. čtvrtletí polepšili zaměstnanci v odvětví ubytování, stravování a pohostinství (+10,1 % meziročně), v absolutním vyjádření se ale jejich mzdy nominálně zvýšily pomaleji než v celé ekonomice. Svižně, nad úrovní inflace, vzrostly výdělky ještě v informačních a komunikačních činnostech (+8,7 %), dopravě a skladování (+8,1 %), v některých nezpracovatelských průmyslových odvětvích – především v těžbě a dobývání (+10,3 %) a v rámci větších zpracovatelských oborů jen ve výrobě elektrických zařízení (+10,7 %). Podprůměrně (od 3,9 do 6,1 %) rostly mzdy v odvětvích veřejných služeb, v administrativních a podpůrných činnostech, v oblasti nemovitostí, ve stavebnictví a v primárním sektoru zemědělství a lesnictví. Nejméně (o 0,3 %) se pak zvýšily průměrné výdělky v malém různorodém odvětví ostatních služeb (zahrnující zejména profesní svazy a odbory, ale také osobní služby pro domácnosti), relativně svižně zde ale rostla zaměstnanost. Medián mezd se ve 4. čtvrtletí zvýšil o rovných 6 % (na 39,7 tis. korun měsíčně). Dolní mzdový decil meziročně narostl o 5,5 %, horní decil o 6,6 %. Mzdová distribuce se tak mírně rozšířila, což platilo rovněž v předchozí části loňského roku.

Mzdová distribuce se po celý loňský rok mírně rozšiřovala.

Absolutně i relativně vzrostla za loňský rok mzda nejvíce v energetice, a to i díky výplatě mimořádných odměn na počátku roku.

Za celý rok 2023 dosáhla průměrná měsíční mzda 43,3 tis. korun. Přestože její meziroční růst byl nejvyšší za poslední čtyři roky (+7,5 %), reálně si loni zaměstnanci pohoršili o 2,9 %. Mzdový růst dokázal „porazit“ inflaci jen v malém a na kvalifikační požadavky náročném odvětví energetiky²² (nominálně činil 14,1 %²³). Dosažená výše mezd zde zároveň převyšovala úroveň celé ekonomiky o 57 %. Mírně nad 10 % rostly mzdy v automobilovém a elektrotechnickém průmyslu, jen nepatrně méně v těžbě a dobývání a v ubytování, stravování a pohostinství. Více než 8% růstu dosáhly výdělky v dopravě a skladování, v oblasti nemovitostí a také v informačních a komunikačních činnostech – ty tak potvrdily v posledních letech obvyklou pozici odvětví s nejvyšší úrovní mezd (77,9 tis. korun). Mírně podprůměrný mzdový růst zaznamenaly stavebnictví (+6,7 %), některé energeticky náročné obory zpracovatelského průmyslu – např. výroba stavebních hmot (+6,1 %), dále obchod (+7,4 %), ale i finančnictví (+6,5 %). Z odvětví s významnou rolí státu²⁴ rostly výdělky nejvíce ve veřejné správě a obraně (+7,5 %), nejméně ve vzdělávání (+4,3 %, v roce 2022 zde přitom fakticky stagnovaly). Výše mezd tak v tomto odvětví (43,2 tis. korun)²⁵ dosáhla pouze úrovně národního hospodářství. Nejméně si v průměru polepšili pracovníci v ostatních službách (+3 %), nízké mzdové tempo lze vysvětlit výrazným oživením zaměstnanosti (+6,9 %), k němuž zde loni došlo poprvé od vzplanutí pandemie. Mezi kraji vzrostla loni celková mzda nejméně v Praze (+6,6 %). I tak si udržela nejvyšší hladinu mezi regiony (53,3 tis. korun). Naopak nejvíce se výdělky zvýšily v Ústeckém kraji (+8,3 %). Mírně podprůměrně vzrostly v Karlovarském kraji (+7,3 %), jehož mzdová úroveň patří dlouhodobě k nejnižším (loni činila 37,5 tis. korun).

Podprůměrný růst mezd nastal v obchodě, stavebnictví i některých oborech zpracovatelského průmyslu.

Velmi nízký mzdový růst ve vzdělávání pokračoval druhý rok v řadě.

Relativně vyšší růst mediánové mzdy loni nastal u řídících

Mzdový medián se dle předběžných údajů za celý loňský rok zvýšil o 6,4 % (bez významnějších rozdílů mezi muži a ženami²⁶). Více rostl u vedoucích a řídicích pracovníků (+7,2 %), ale i v kategoriích řemeslníci a opraváři či obsluha strojů a zařízení (shodně

²¹ Hrubý disponibilní důchod (HDD) domácností v reálném vyjádření se dle aktuálních údajů v 1. čtvrtletí 2023 meziročně snížil o 2,8 %, v následujícím čtvrtletí již jen o 0,2 % a ve 3. čtvrtletí o 0,9 %. Z toho objem mezd a platů (v pojetí národních účtů) analogicky reálně klesal o 3,7 % a 1,8 %, ve 3. čtvrtletí pak stagnoval. Ve 4. čtvrtletí (dle předběžných údajů) tento objem již nepatrně vzrostl (+0,7 %) šlo o první meziroční přírůstek za posledních sedm čtvrtletí. Mzdy a platy zohledňují (na rozdíl od podnikové statistiky) i další faktory, např. šedou ekonomiku, možné zvýšení ekonomické aktivity obyvatel, např. formou druhých zaměstnání či dohod o provedení práce. HDD zahrnuje vedle mezd a platů i příjmy plynoucí z podnikání či z vlastnictví kapitálu a také sociální transfery od státu, vč. donedávna plně valorizovaných starobních důchodů (efekt úpravy valorizačního schématu z důvodu úsporných opatření se poprvé projevil v červnu 2023).

²² Zahrnuje výrobu a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu.

²³ Ve vysokém tempu růstu mezd se zde promítly zejména mimořádné odměny vyplacené na počátku roku.

²⁴ Pro zjednodušení zahrnuje odvětví Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.

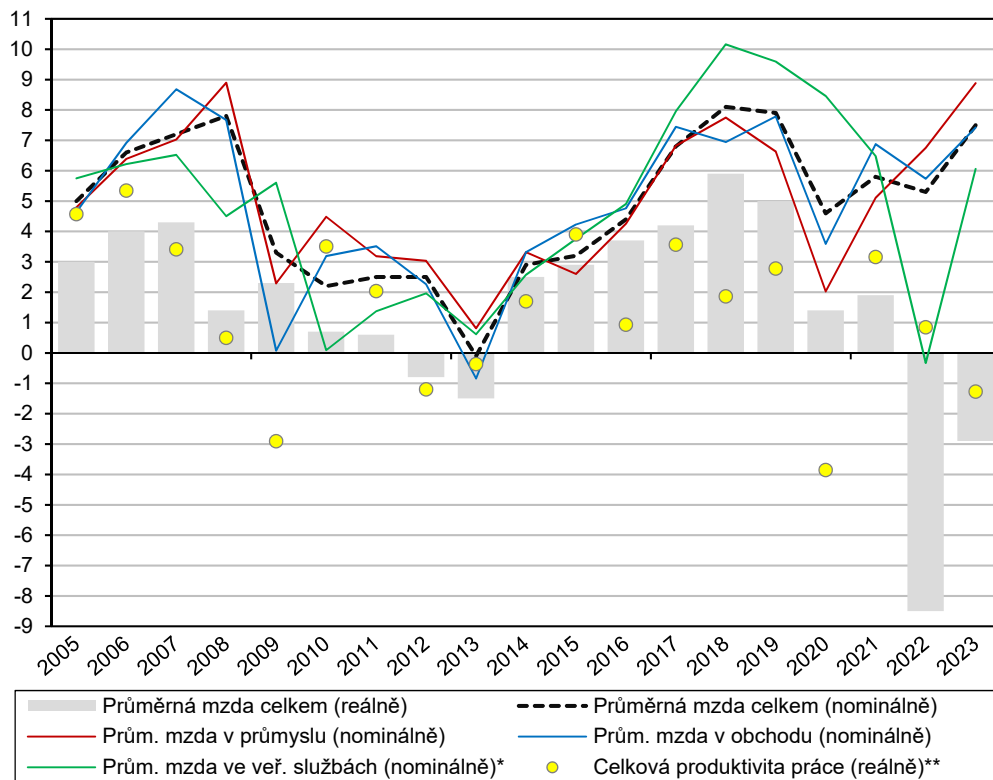
²⁵ Dle údajů MŠMT dosahoval loni v regionálním školství (v zařízeních zřizovaných kraji či obcemi) průměrný měsíční plat učitelů (včetně vedoucích pracovníků) 49,9 tis. korun a meziročně se zvýšil o 3,5 % (v roce 2022 o 0,8 %). Z toho pedagogové (včetně asistentů či školních psychologů) pobírali 46,5 tis. (meziročně +3,0 %), nepedagogičtí pracovníci pak 29,1 tis. korun (+9,7 %).

²⁶ Dosažená mediánová výše výdělku žen byla ve 4. čtvrtletí 2023 proti mužům o 13 % (resp. 5,5 tis. korun měsíčně) nižší.

pracovníků, ale také u řemeslníků a opravářů.

o 7,1 %). Specialistům se mzda zvýšila o 5,2 %, i vlivem podprůměrného růstu v odvětvích s dominancí státu. Mezi početněji zastoupenými skupinami cizinců pracujících v Česku měli loni tradičně nejvyšší mediánovou mzdu Slováci (43,9 tis. korun měsíčně), Ukrajinci pobírali jen 30,3 tis. korun, ale jejich mzda vzrostla meziročně více (+8,6 %). Zaměstnanci s českým občanstvím si pak vydělali 39,8 tis. korun.

Graf č. 16 Průměrná nominální i reálná mzda a produktivita práce
(roční úhrny, meziroční změna v %)

*Zahrnuje odvětví s významnou rolí vládního sektoru: Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení; Vzdělávání; Zdravotní a sociální péče; Kulturní, zábavní a rekreační činnosti.
**Vyjadřuje HDP (ve stálých cenách) vztažený na 1 pracovníka (ve fyzických osobách)
Zdroj: ČSÚ

